

AMETLLES AMARGUES

Xavier Ortells Nicolau

Aquest havia de ser un conte ben feliç, de personatges amables i una trama suau que deixés el lector amb un mig somriure als llavis i una millor predisposició vers els seus veïns i familiars i, de torna, més satisfet amb ell mateix. Com veureu, la història reunia tots els ingredients perquè així fos: el protagonista era un home jove, d'uns trenta anys llargs, un com tants de nosaltres, amb estudis, una feina decent, una dona bonica i una casa a Sant Cugat o a l'Eixample. Classe mitjana catalana. Ciclista de muntanya, culer, si de cas un pèl tímid però amb cap de les neurosis o vicis ocults amb què sovint els escriptors volem donar color a una història de costums i introduir algun element d'introspecció o crítica social. Els esdeveniments el conduïen fins a un mínim conflicte quotidià, potser una topada amb les avarícies humanes a la feina, o la retrobada d'un antic amor d'adolescència, la mort del pare o una aventura selvàtica (però controlada) durant les vacances d'estiu, un enfrontament que posava en funcionament les seves febleses però també la seva dignitat. A la fi, el nus es resolía

amb un gir que reforçava els seus afectes, els seus valors i, si se'm permet, la seva humanitat. O sigui, una trama poc èpica i amb certa moralina, com vénen a ser, al cap i a la fi, la majoria de les nostres vides. A això em referia quan parlava del somris als llavis del lector: una història petita i amable, en què la proporció d'agre fos tan minsa que només servís per no empatxar-nos de dolçor.

Però no ha pogut ser. Com a escriptor del conte, n'accepto les responsabilitats, però no me'n puc estar, ara que en tinc l'oportunitat, de presentar un matís. I és que si se m'ha de retreure res, ja avanço que ha de ser haver estat massa permissiu. Davant la tranquil·litat i confiança que m'inspirava el protagonista, en vaig desatendre la vigilància i, en un moment en el qual la història avançava sola mentre em feia un cafè, tot se'n va anar en orris. Si em deixeu explicar-ho, veureu com qualsevol de vosaltres, en les mateixes circumstàncies, hauria pogut incórrer en un error semblant.

Abans, però, cal ser conseqüent, i la meua intenció no és, en cap cas, minimitzar la catàstrofe: la situació en la qual va acabar el nostre protagonista (i, amb ell, jo mateix, que no m'he pogut estalviar el dolor d'explicar-la, i vosaltres, el de llegir-la) és dramàtica, terrorífica, absurda: un infern. Sense avisar i sense que ningú entengués el com ni el perquè, el protagonista va començar a perdre l'habilitat de viure una vida normal, més tard va perdre la feina, els seus referents i, finalment, penso, les mateixes ganes de viure. La seva dona va provar de fer-li costat, comprendre una petita crisi temporal, una malaltia estranya o un tret soterrat d'una personalitat que estava disposada a admetre canviant. Però res ni ningú li van agrair l'esforç, i ella sentí

com, gradualment, la seva presència es valorava menys que les cortines que ens tapen el sol, que si hi són, doncs bé, però si no hi són tampoc no és una tragèdia. A la sortida d'escena de la dona la va seguir la dels seus millor amics, aquells a prova de foc; sa mare no el va abandonar del tot, és cert (hi ha aquella escena de la presó, per exemple), però tampoc li responia les trucades ni li cuinava ja aquells rostits. Quan el nostre protagonista va començar a caminar tot sol pels carrers d'una ciutat forastera, mirant-se la gent i les façanes i les bústies i les sortides dels garatges amb el mateix interès o falta d'aquest, jo també el vaig abandonar. Se'm pot imputar, imagino, aquesta última traïció: hom està obligat, pels llaços que qualsevol acte de creació imposa, a responsabilitzar-se de la seva criatura, i no tan sols per evitar que, com el monstre d'en Frankenstein, se'ns escapi de les mans i cometi crims i aberracions, sinó sobretot per una bàsica decència i responsabilitat ètica. Però, per què hauria de ser jo més que els seus amics, la seva dona o els seus pares, amb qui el protagonista tenia sòlids vincles d'afecte o de sang? No farà falta, penso, que arribem a aquests arguments: un cop us expliqui la tràgica història de la seva destrucció, tots entendreu que, arribat un punt, jo també abandonés la història i el seu protagonista.

Recordo que un dia, en arribar a casa, no encertà la clau. No el pany, sinó que no va saber quina era la clau de casa. Això ja era estrany, perquè la clau de casa era una d'aquestes claus modernes, grosses i plenes d'incisions semiesfèriques a la fulla que sembla que hagin d'obrir una nau espacial o la caixa forta del Banc Central. Però encara més estrany fou que, en lloc de provar una altra clau, o, si voleu, trucar al timbre —la dona era a dins, tant ell com jo

com els lectors, a aquella alçada, ja sabíem que el dimecres ella plegava d'hora i aprofitava la tarda per fer les activitats de la carrera de Psicologia que seguia a distància; en lloc de la decisió normal i comprensible, el meu protagonista es va enfilar per l'heura fins a la finestra de l'estudi del primer pis (i com us podeu imaginar, li va fer un ensurt gegant a la dona, que el va veure aparèixer a la lleixa com si fos un lladre o una òliba gegant). Aquesta no fou la primera raresa, però sobretot no fou l'última; al contrari, van anar en augment: si un dia va arribar a la feina amb culot de ciclista, el següent escopia tres cops abans d'obrir una carta de correu intern; just abans d'arriscar la vida per aturar un autobús i dir al conductor que una de les rodes del darrere estava una mica fluixa, s'havia comprat unes maraques mexicanes i baixava Joaquín Costa cantant boleros. Això en la secció, diguem-ne, estrafolària. Però ben al principi també van començar a succeir una sèrie de fets que, a mi, personalment em van impressionar (sé que a altra gent li preocupaven més altres coses; imagino que aquí la meua condició d'escriptor, del seu escriptor, hi va influir). No hi ha manera de treure suc literari a un personatge que es posa a estudiar, durant sis hores, amb horaris, mapes i guies, la ruta més curta entre Praga i Bombai en autobús sense passar per cap país amb un nom que inclogui la lletra A. Ni tan sols (i a hores d'ara ja enteneu que no era el meu cas) si hagués tingut la intenció d'escriure una història experimental, hauria aconseguit que un lector mantingués el seu interès en un personatge que se'm passa un capítol debatent-se entre si llevar-se o no.

Ara ja sabeu què va passar. Tan sols em resta un aclariment, diguem-ne, tècnic. Em dirigeixo sobretot a aquells

de vosaltres que heu provat d'escriure algun cop, com a companys d'armes espero que entengueu que em vulgui justificar des del punt de vista de l'escriptura. Des del primer moment, òbviament, vaig considerar la possibilitat que es tractés, ras i curt, d'una mancança de la meua escriptura, un problema de planificació, de control narratiu, o fins i tot de domini lèxic o sintàctic. Però una lectura ben acurada no deixa lloc a dubtes: tot comença amb una elecció del mateix personatge. M'anticipo als vostres comentaris: no es tracta del típic recurs metaficcional en què el narrador es veu desbordat pels seus personatges, sinó que una acció del meu personatge va tirar-ho tot per terra. M'explico: un matí, ell es lleva i com cada dia se'n va cap a la dutxa. Fins aquí tot normal. Agafa una ampolla i abans de posar-se'n una mica de líquid a la mà s'adona que ha agafat l'ampolla del gel. Apareix aquí (es veu en el text, aquella frase en què reflexiona sobre la imatge d'unes ametlles a l'ampolla de gel: de què li serveix a la història aquesta frase, sinó per donar unes dècimes de segon al personatge per tal que entri al seu cap aquell pensament fatídic?) un mínim impàs i, en lloc de deixar el gel al seu lloc i, com sempre, agafar l'ampolla de xampú per començar a rentar-se pel cap, refà el moviment, aboca el gel i s'ensabona el cos. Com comentava, jo mateix em vaig preguntar, més endavant, si tot no s'hauria pogut evitar amb una tècnica millor. Per exemple, si hagués controlat millor l'estil, potser no hauria deixat passar aquella reflexió inútil sobre la foto de les ametlles i així hauria tancat l'esclatxa de temps per on s'escolà el pensament funest. O encara més, potser l'esclatxa real la vaig obrir jo mateix, mentre pensava si escriure *ametlla* o *atmella*: durant el temps en

què: *a*) vaig comprovar que la primera accepció d'*ametlla* al diccionari de l'Enciclopèdia en línia era 'Nom donat a diferents coses que presenten una forma semblant a una ametlla: diamant en forma d'ametlla, capoll de seda, etc.' (i que per tant em va fer pensar en la relació entre aquesta forma i la que pren el gel quan el diposites a la mà i, encara més, en la diferència cultural que així es podia implicar, ja que en anglès se sol utilitzar *dime*, un 'cèntim', per fer referència a la forma o proporció, petita i delimitada, que prenen els líquids viscosos: la vella Europa amb vincles agraris contrastada amb la jove Amèrica capitalista); *b*) vaig comprovar que *atmella* no és un terme acceptat; *c*) vaig pensar, com tantes altres vegades, per què havia de fer servir un terme acceptat si en la variant dialectal i el registre en què escrivia no s'utilitzava, i *d*) vaig decidir-me finalment per *ametlla*; per tant, una qüestió de dubte sobre el registre adient, de poca claredat lèxica. Durant aquest temps, més el que vaig trigar (no gaire, és cert, però el destí es decideix en segons) a fer-me un cafè amb la Nespresso, és possible que perdés el control sobre el personatge i, distret (i, no ho oblidem, totalment confiat en la bondat d'aquell personatge amable i content), abaixés la guàrdia i permetés, com un estèril caprici momentani, que el personatge canviés el seu hàbit i comencés a ensabonar-se pel cos i no pel cap.

Evidentment, cap tribunal m'absoldrà de la meva responsabilitat, ja que vaig ser jo qui va escriure aquelles línies (quin horror, recordar ara, la tranquil·litat amb la qual les vaig teclejar; tornar-ho a fer és un suplicí, cada dit em dol: "Per què no?", es digué. "Quina estúpida cadena ens lliga a les nostres rutines diàries, a les repeticions amb què, des de petits, marquem el *tempo* dels dies que passen?". Ai,

las, estúpida fou la meva presumpció, satisfeta amb una metàfora que contrastava la llibertat musical de l'albir amb la repetició industrial de la rutina, i ignorava que cal tan sols una baula trencada perquè la cadena sigui inservible. I, no obstant això, com preveure, com ara diuen els físics moderns, que una petita alteració pot afectar tot un sistema?). I, amb tot, el més horrorós, el que m'ha fet perdre hores i dies de son, el que m'obliga ara a escriure aquestes línies perquè cap altra història vol sortir dels meus dits, i temo que això serà per sempre, és comprendre que era impossible escriure una altra cosa. I que hi ha un personatge que volta per aquí fora, sense direcció ni raó de ser, que es qüestiona totes i cadascuna de les decisions que pren, i que deixa darrere seu un rastre de destrucció i absurd.